

ብዙሕነት/ድርብነት(Pluralism)

ሕሰብ አስተውዕል ተማራመር ተባራብር

እዚ አርእስቲ አልዲልካ ከዝተየሉ ዝደለኹ ኣብ ጉዕዞ-ቃልስና ይኹን ብፍላይ ኣብዚ እዋን ዝካየድ ዘሎ ኣጋባብ ቃልሲ መገዳ ዘይሓዘን **ንብዙሕነት/ድርብነት** ኣብ ግምት ዘየእቱ ኾይኑ ስለ ዝረኽብክዎ እዩ። እቲ ዘገሪም ብወገን ውልቀ መላኽነት ስርዓተ እሳያስ ነቲ ኹብ መዋእል መልክዑ እናሓዘ ዝመጸ ምጥርናፍ ህዝብና ኹብ ዓዲ /ወረዳ/አውራጃ፣አብ ምክብባርን ባህልታት፣ንእምነት ከም ውልቃዊ ኮይኑ ብምርጫ ምትእኽኻቡን ንእምነቱ ምክልኻል ባህርያዊ ኮይኑ፣ ደቂሰባት ተቐቢሎም መሰላታቶም ከረኽቡን፣ዘካይደምን ዘዋሃህደምን ሕግታት ክህልዎም ይጽዕሩ፣ጡርኑፍ ሕግታት **ቅዋም** ከምስረቱ፣ምዕባላ ማሕበረሰብ- ዝምስክር ታሪኻዊ ጉዕዞ እዩ።እዚ ገባቲ ውልቀ መላኺ ነዚ ተዋሃሂዱ ዝነበር ዝነበረ ህዝብና ምትእኽኻቡ ዘሪጉ፣ ናብ ዘባታት መቐቐሎ/ሰናፊሩ ኣብ ጸገም/ሂወታዊ-ሸግር ኣእትይዎ፣ ናይ ዘይምቅባልን ምንጻግን ድምጽታት ዘረባታት ክስማዕ ከሎ፣ባህርያት ዲክታተር ፈላሊኻ ግዛእ ክኣ ከምኡ እዩ። እቲ ዘገርመካ ኣብ ደምበ ፍትሒ ኢና ዘለና እናበልካ ንብዙሕነት ብስነፍልጠታዊ ኣጋባብን ኣራኣእያ ንድሩብነት ከም መሀብተሚኻን መሰረት ዲሞክራሲያዊ ባይታን ዘጣጥሕ ብጥርግራም፣ ቅዋም ከማሕድረካ ዝኸእል ኣጋባብ ክትጥቀምን ተዋሃሂድካን ሓቢርካ ክትቃለስ ንዝፍጠሩ ግርጭታት ክትፈትሕ ዘይምኽእል ዘይቡቁዕ ዘብለካ፣ ፖለቲካዊ ብስላት ዘይምውናን እዩ ዘመስክር።ካብዚ ዝነቐለ ካብ መጽሓፍ ጀቫኒ ሳርቶሪ ዓቢ ፍላስፋ ናይ ታሪኽ ተማራመሪ፣ ኣብ ዝተፋላለዩ ዩንቨርሲቲታት ኢጣልያ፣እንግሊዝ፣አመሪካ ዝመሃረ ብዛዕባ ብዙሕነት/ድርብነት ኣርእስቲ አልዲሉ ንተማሃርቱ ዝሃቦ ጠቓሚ ኮይኑ ስለተሰማዓኒ ከካፍለኩም መሪጸ።እዚ ክኣ ብፍላይ ነቶም ሓላፍነት ተሰኪሞም ንውድባት/ምንቅስቃሳትን ዝመርሑ በዚ ናይ መምህር ሳርቶሪ ዘቕርቦ ኣጋባብዶ ንዝተዋህቦም ሓላፍነት የተግብሩ ዝብል ሕቶ ስለ ዘምጽእ።**ብዙሕነት** ዝጀመረሉ፣ ኣብ ተቋውምነት ዘለዎን፣ ናይ ራኢ ፍልልይነትን፣ ምንጽጻር/ምውድዳር ዝትርጎሙሉ ኮይኑ፣ነዘም ባህርያት እዚአቶም ክትጥቀሙሎም ሕማቕ ኣይኮነን፤-ውግእ ሕድሕድ ሳዕብኑ ውድባውን መንግስታት ዕንወት የኸትል። ኣብ ተገዲድካ ምስምማዕ፣ ብሓደ ሸነኽ፣ብረታዊ ውግእ ምክያድ ብቲካልእ ወገን፣ዘሎ ሰፊሕ ቦታ ቃልሲ፣ዝተፋላለዩ ነጻ ሓሳባትን፣ ባህርያትን፣ ዘለዎም ዝዋሳኡሉ ባይታ፣ ነቲ ማሕበራውን ፖለቲካውን ስራዓት ኣይጎድን እዩ፣ የማዕብሎ ደዓምበር፣ ይብል ሳርቶሪ።

ድርብነት ሓደ ሰፊሕን ሉኡምን ማእከላዊ ባይታ ናይ ፍልልያት/ብዙሕነትን፣ናይ ናጻ ኾንካ ምሕሳብ ዘለዎን፣ንማሕበራዊ-ሂወት ዘይጎድእ፣ንፍልጠት ዘህብትምን ዲናምክ/ኑጡፍ፣ኾታ ንለውጢ ዝዕድምን ዝሕግዝን እዩ።እዚ እንተ-ደኡ-ኾይኑ እቲ-ስነምነት፣ ኣብ ፍልልይ፣ ዝፍቀዶ ስነ-ሓሳብ ድኣምበር፣ ኣብ ሓደ-ዛዓይነቱ/ዘይቃያየር ስነ-ሓሳብ ኣይኮነን።

ኣብ 1562 ስጋብ 1648 እቲ ዝኸፍኤ ጭካነ ዝመልኦ ዕንወት ኣብ መንጎ እምነታት ምስ ተኻየደ ብዙሕነት ዝብል ዝተጀመረ። ፍልልይ/ኣራኣእያን ምንጻይ መሰልን-ለውጥን ሰረተ ብዙሕነት ጠቕሙን ሩጉጹነቱን ዝምስከረሉ ።እዚ ኣጋባብ እዩ ኸኣ እቲ ሊብራል-ዲሞክራሲ ምዕባሉኡን ጉዕዞ ቐልሱን ዘራጋገጸ። ሳላ እዚ ቐልሲ እዚ ክኣ እቲ እዚ ሕጂ እንነብረሉን እንጸእዮን እንደልዮን ዲሞክራሲ ተራጋጊጹ ወይ ንምርግጽ ዝጓዓዝ።አውተክራሲ-ውልቀ መላኽነት-ፍጹም ምልኪ- ዱስቡጣውያን ዘበሉ፣ሓደ ዝዓይነቶም ዝዋሱ ስርዓታት ዝመልኦት ዓለምና ኢና ንነበር ዘለና። ስለዚ ክኣ እዩ ኣብ ክልተ ዓይነት ሓሳብ ዓለምና ተመቐላ ትርኩብ ዝባሃል፣እቶም መሰልን-ናጻነትን ዝህቡን ዘይህቡን ኢልካ ዝምቀል።

መን እዩ ን-ብዙሕነት ሚሂዝዎ/ረኽብዎ ? መልሱ ዋላ-ሓደ እዚ እዩ፣ክባሃል ኣይክኣልን፤እቲ ጽንሰ-ሓሳብ ናይ ፕሮተስታንት ጽገና እዩ ዝብሉ ኣለዉ፤ እዚ ግን ሓቂ ክትብሉ ይጽግም እዩ፣ ዋላኻ እቲ ናይ እግዚአብሔር ንእግዛኣብሔር፣እቲ ናይ ቀይሳር ን-ቀይሳር ዝብል ብዕዙዝ ዝዝረበሉ እንተኾነ ካብዚ ዝጀመረ እዉን እምነት ናይ ውልቂ ሃገር ናይ ሓባር ዝብል ሓሳብ እንተ ኣማዕበለ፤ ከም ህዝባዊ ኣዛራርባ እዉን መድበልተኛ (pluralism)ክጋነን ዘይግብኦ እንተኾነ፣ ሓቂ እዩ ንናጻነት ናይ ሕልና ናይ ርእይቶ-ሓሳብ ይጠልቡ እንተ ነበሩ፣ ጠለቦም ንዕኡም ናታቶምን- ኮይኑ ፣ ቁጽሮም ውሑድ እዩ ነይሩ፤ እዘም ን-ብዙሕነት ዝዋሰኑ ዝነበሩ፣ እሶም እዉን ንኸልኦት ድርብነት ዝነጽጉ ዝነበሩ እዮም፣ ይብል መምህር ሳርቶሪ። እዚ ስለ ዝኾነ ፡ ብዙሕነት መንዮ ጀማሪ ንዝብል ሕቶ መልሲ ክትረኽቡሉ ኣሸጋጋ እዩ።

እቲ ንብዙሕነት ዘለሊ ባህርያት ግን ኸነሊልዮ ኣጸጋሚ ኣይኮነን፤ ብዙሕነት/ድርብነት ከም ጽን-ሓሳብ/አምረት ክውሰድ ዘለዎ ከም ሞራላዊ-ባህርያት/ሞያዊ-ባህሪ መተክል ሓድነት ኮይኑ፣ ከም ብዙሁነት ተጻዋውርነት-ተጻጋስነት-ተጻማምነት ሃልይዎ፣ ንደግማንነት-ፋናቲስም ይነጽግ። ብግቡእ ንብዙሕነት ዝጥቀሙ ናይ ሓባር ሂወትን ምውሃሃድ ዝጥቀምን ንዝጓነፍ ጸገማት-ግርጭታት ዝፈትሑ፣ ውድብ-ማሕበር -ምንቅስቃስ ሩጉኡን ቁሱኑን ምዕቡሉን ሂወት ክሕልፍ ይኸእል። መምህር ሳርቶሪ ብዛዕባ ብዙሕነትን/ድሩብነትን ንተማሃርኡ ክገልጽ ከሎ፣ ኣብ ናይ ኤውሮጳን ኣመሪካን ብፍላይ፣ ኣብ ኢጣልያ ብዝያዳ ብሓፈሻ ክኣ ዓለምለኻዊ ከመይን/ኣጋባብን ከምህር ከሎ፣ንዓይ ግን ብዝያዳ ናይ ሃገሪይ ኤርትራ ኣጋብብ ምማይ ስለ ዝኮነ፣ ናብኡ ዝጠመተ ኣድህቦይ እዩ ዝቐጽል። እቲ ኣብ ኣስመራ ዘሎ ውለቀ መላኺ ዝጥቀሙሉ

ፈላጊ ገንዘብ ለሌሎች ገንዘብ ስለ ዝቅና ምድጋም ዘድሊ አይመስለንን፤ ከም ባህርያት ናይ ኩሎም ውልቀ መለኸቲታት ስለ ዝቅና ንምቅላሱ ተበጊስና ኸምዘልና ዕለታዊ እንዝምሮን እንጽሕፎን እውን እዩ። ካብዚ ባህርያት ኣብ ደምበ ፍትሒ ናጻ ዝኾና ኣይመስለንን ። ከም እንፈልጦ ኩሉን ውድባት ምንቅስቃሳት ፕሮግራምን ቅዋምን ብዘሕነት ዝመሰረቱ ንዲሞክራሲን ግዝአተ-ሕግን ንምምጻእ ብፍላይ ክል ልእላውነት ንምሕላው፣ ሓድነት ህዝቢ ምጥንካር፣ ኣብ ኩሉ ቦታት ዝዝምርሉ እንሰምዖን ነንብብን እኳ እንተሃለና፣ ብግብሪ ግን ኣብ ናይ ፍትሕን ዲሞክራሲን ረጊጸን ይዋሳኣ ኣለዎ ኸትብል ኣይካኣልን። ምክንያቱ ብዝሕነት ዝኣምኑን ዝሰርሑሉን እንተዝነብሩ ውሽጣውን ደጋውን ግርጭታት ክፈትሑ ምስተራእዩ። ብግብሪ ዝርኤ ኣብ ከንዲ ምክብባር ምንእኣስ፣ ከንዲ ንሕና ኣነ፣ ታሕትን ላዕልን፣ መንነት ዜግነት፣ ዝዓይነቱ ባህርያት ሒዞ እዮም ዝጓዓዙ ዝመስሉ፣ ንህዝቢ ዝጥርንፍ፣ ዝውድብ፣ ናይ መሰልን ዲሞክራሲን ባይታ ዘጣጥሕ፣ ባይታ ነካዎውን ኣለና ክብሉ ዶ ይኸእሉ ? ኣይመስለንን ፤ ሳርቶሪ ዝበለና መሰረት ናይ ዲሞክራሲ ኣብ ተቋሚ ምንነት፣ ናይ ራኢ ፍልልይነት፣ ምንጽጻር/ምውድዳር እዞም ባህርያት እዚኦም ጎዳኢቲ ዘይኮኑስ ጠቐምቲን ኣድላይቲን ብኣም እዩ ተኸስኩሱ ዝዓቢ ዲሞክራሲ፣ እንተ ደኣ ነዘን ንፍትሕን ዲሞክራሲን ንቃለስ ኣለና ዝብላ ክትርኢ ከለኻ ካብዚ ዓይነት መሰረት መመገን ዘይብሉ ርሕቀት እየን ዘለዎ ። ንኣብነት ኣብቲ ኣነ ዝዝምብዮ ዝነበርኩ ውድብ ሰ.ድ.ህ.ኤ. መሪሕነቱ ነበር ዝወሰድዎ ስጉምቲ ዘካይድዎ ዘለዉ ኣጋባብን ንኣድነት ምጽውዋር ምክብባር ናጽነት-ኣባላት ብኣጻጺና ባዕሉ ዝፈንጥሖ ውድብ፣ ዝሰጎንም ዘደሰከሎም ኣባልት ክትርእን ክትሰምዕን፣ ንምእራም ዝተበገሱ ኣብ ጸርፊ ኣትዩ፣ ንኣብነት ነቶም ብኣባር ነዚ ሰልፊ ክኸውን ዘብጽሑ ዕሱባት ውልቀ መላኺ እናበለ ኣብ ፖለቲካዊ መጥቃዕቲ ኸንብርን ከካይድን ከሎስ እዚ ዝባህሪኡ ወኪል ሰ.ዲ.ህ.ኤ. ከብሎዶ ይኸእል ? ነንብብቲ ራኢ ይገድፎ። ብወገነይ እቶም ንምእራም ዝነቐሉ ኣብ ዕላማኦም ራዲኦም ተልእኸኦም ብጽንዓት ዝሓዙን ንፕሮግራምን ቅዋም ሰልፊ ዝኸተሉ ብዝበለጸ ግን ነቲ ንሰ.ዲ.ህ.ኤ. ዘንቀሎም ንደምበ ፍትሒ ኣብ ሓደ ጽላል ከጽልልን እቶም ሃገራዊን ውድባት ኣብ ሓደ ውድብ ተጠርኒፊን ብዘሕነት ኣብ ሓድነት ዝብል ክትርእም ዝጽዕሩን ንተጀመሪ ናይ ሓድነት ምርሀ ቀጻልቲ ኢና ክብሉ ኸለዉስ ከም ወናኒ ናይ ደምበ ፍትሒ ኮንካ ኣብ ምግላልን ምርሓቕ ምእታው መርሕነት ሰ.ዲ.ህ.ኤ. ነበር ጉጉያትን መገዶም ሲሕቶም እዮም ዘለዉ ። ከም ተምክሮ ዓለምና እንተ ደኣ ብዘሕነት መሰረት ዲሞክራሲ ምኽኒ ትኣምን ኾንካ፣ ኣብ ሓደ ነርካ ክትምቀልን ክትእከብን እቲ መድረኽ ቃልሲ እዩ ዝውንኖ፣ ካብ ተምክሮ ገድልናን ቃልስናን ተማሂርና ዶ ? ዝተማሃርና ኣይመስለንን፣ ካብኡ ዘይወጽኦ ኣጋባብ እዮም ዝካየዱ ዘለዉ። ኣብ 21 ክፍለ-ዘመን ፣ ድሕሪቲ ዘሕለፍናዮ ተምክሮን፣ ህዝብና እዚ ዓይነት ኣይጽባይን ነይሩ ይመስለን። እንተ ደኣ ባይታ ዘውጻእካዮ ፕሮግራም ቅዋም ተማሂርካ ክትሰርሕ ዘይከኢልካ፣ ሰጓጊን ተሰጓጊን ኮንካ ብብቐሩ ትሓቕቕ ፣ ካብ ፋሕ ምባል ተጠርኒፍካ ነቲ ዘበገሰካ ዕላማን ራኢን ተልእኾን ሕድሪ ህዝብኻ ኣብ ሸትኡ ንምብጻሕን ዘውጻእካዮ ፕሮግራምን ቅዋምን ክትርጉም ፍቓድ ዝህበካ ኣካል የለን። ዘሎ ግን ኣብ ምትህልላክ ዘይምእታው፣ ካብ ምርሕሓቕ ምቅርራብ መሰረትካ፣ ካብ ምንእኣስ ናብ ምክብባር፣ ካብ ንድሕሪት ንቐድሚት፣ ጽባሕ ኣብ ሓደ ባይቶ ትራኸብ ምኽንካ እናዘከርካ ናይ ሓባር ስራሕ ዝካየዱሉ፣ ካብ ናይ ምዕናው ምህናጽ ኣጋባብ ምጥቃም ክኸውን ኣለዎ ስርሓትካ ።

እዚ ንምእራም ኢሉ ነቐሉ ተጠርኒፉ ክጓዓዝ ጀሚሩ ዘሎ፣ ሰ.ዲ.ህ.ኤ. ጠለባታቱን ክስማዕ ባይታ ክረከብ ዘይካኣለ፣ ውሽጣዊ ግርጭታት ንምፍታሕ ብኮንፍረንስ ሓቲቱ ዝተነጽጎ፣ ካብ ውልቀ ኣባላት ምስጓግ ሓሊፉ፣ ንብጉባኤኡ ዝተመርጸ መሪሕነት ዘባ ሰሜን ኣመሪካ ብኢደወነኑ ዘውረደ መሪሕነት ሰ.ዲ.ህ.ኤ. ነበር፣ ሕጂስ ይኣክል ኢሉ ንዝነቀለ ካብ ዝኮነ ፍቓድ ዝሓቶ ከምዘይብሉ ሩጉጽ ኮይኑ፣ እቲ ትጽቢት ህዝብን ቀጻልነት ዕላማ-ራኢ-ተልእኮ ኣብ ሸቶ ንምብጻሕ፣ ንዘጽደቐክም ፕሮግራምን ቅዋምን ምትርጓም፣ ዝኸልከሎኩም ሕጋዊ ይኹን ወግዓዊ ውድብ ይኮን ትካል ውልቀ ሰብ የለን፣ እንታይ ደኣ እንሆ ጎልጎል እንሆ ፈረስ ጥራይ እዩ ዝብሃል። ለበዎ ከምረጽ ዘለዎ ካብ ምግጫው ምውህሃድ፣ ንግርጭት ሉዑል ኣጋባብ ዲሞክራሲ ብምጥቃም ምፍታሕ፣ መገዲ ልእላውነት-ሓድነት-ቅዋምነት-ሒዝኩም ንኹሉ ደምበ ፍትሒ ብኣባር ዝቃለሱ ባይታ ክትፈጥሩ፣ ህዝቢ ዝማእከሉ ኣጋባብ ቃልሲ ከተካይዱ፣ ስልጣን ናይ ህዝቢ ምኽኒ ብኩጹር ኸትሰርሕሉ፣ ሰላም ቅሳነት-ፍቕራ-ፍልጠት-ራህዋ-ዝንበየሉ ህሞት ንምምጻእ፣ ዓቀብት ዝኮነ ዝሕኮር ዲሞክራሲያዊ ጉዕዞ ከምዘሎ ተረዲእኩም ሃዩ ቃልሱኩም ቀጽሉ ህዝቢ ብተርእይዎ ስራሕ ከም ዝዓለለኩም ጥርጥር የለን። ህዝባይ እስኪ ሕጂውን ንሕሱብ ነስተውዕል ንማራመር ንባራበር።

ኣብ ዝመጽእ የራኸበና